

**PREDSTAVITEV NAGRAJENKE, dr. Monike Mithans,
prejemnice Priznanja za najboljše doktorsko delo na področju raziskovanja vzgoje in
izobraževanja za leto 2018**

Doktorska disertacija **Monike Mithans** z naslovom *Participacija učencev pri pouku in na šoli* je strukturirana iz teoretičnega in empiričnega dela, ki skupaj (v obsegu 220 strani s prilogami) tvorita izvirno znanstveno delo.

Pomemben prispevek na področju participacije učencev pri pouku in na šoli predstavlja poglobljena analiza relevantne literature, vezane na omenjeno problematiko. Prispevek na področju metodologije pedagoškega raziskovanja pa predstavlja ustvarjalna raba deskriptivne in kavzalne metode z značilnostmi postopka *ex post facto*, s čimer je zagotovila celovito, poglobljeno in subtilno analizo participacije učencev pri pouku in na šoli ter izpeljala smernice za aktivnejše vključevanje učencev v vzgojno-izobraževalni proces.

Avtorica je izvedla neeksperimentalno raziskavo z namenom, da:

- ugotovi področja, kjer učenci že zaznavajo možnosti soodločanja (participacije);
- ugotovi področja, na katerih si učenci želijo soodločati (participirati);
- primerja možnosti soodločanja (participacije) z željami soodločanja učencev glede na državo šolanja, spol in starost;
- ugotovi stališča učiteljev do participacije učencev;
- primerja učiteljeva stališča do participacije učencev glede na državo šolanja, spol, predmetno področje, lastne možnosti soodločanja, zadovoljstvo s svojim poklicem oz. delovnim mestom in vzdušje na šoli oz. šolsko okolje;
- ugotovi vpliv odprtega pouka na participacijo učencev;
- ugotovi razlike med prakso z višjo stopnjo soodločanja učencev pri pouku in prakso z nižjo stopnjo soodločanja učencev pri pouku, z vidika znanja (ocene pri predmetu, kjer je potekalo opazovanje s Flandersovim protokolom razredne interakcije), učne motivacije in zadovoljstva z razredno klimo.

Pridobljena empirična spoznanja o stanju participacije pri pouku in na šoli so ji predstavljala osnovo za pripravo smernic za aktivnejše vključevanje učencev v vzgojno-izobraževalni proces. V ta namen je uporabila deskriptivno in kavzalno – neeksperimentalno metodo empiričnega pedagoškega raziskovanja.

Raziskavo je izvedla na dveh enostavnih slučajnostih vzorcih iz hipotetične populacije. Vzorec v prvem delu raziskave predstavljajo učenci stari med 10 in 11 let, med 13 in 14 let in med 16 in 17 let ter njihovi učitelji v slovenskih mestnih, primestnih in vaških šolah, ki mejijo na Avstrijo in v avstrijskih zveznih deželah Štajerski in Koroški, ki v svojem južnem delu mejita na Slovenijo in kjer živi slovenska narodna skupnost. Vzorec v drugem delu raziskave

(opazovanje pouka po Protokolu Flandersove analize razredne interakcije) predstavljajo učenci 5. in 8. razredov osnovne šole in 2. letnikov gimnazije iz Slovenije.

Za potrebe zbiranja podatkov je v skladu z merskimi karakteristikami pripravila dva anketna vprašalnika (anketni vprašalnik za učence, anketni vprašalnik za učitelje), ki sta se glede na vrednosti Cronbachovega koeficienta alfa pokazala kot ustrezno zanesljiva. Oba anketna vprašalnika je kandidatka za potrebe raziskave prevedla v nemški jezik. Pri pregledu obeh vprašalnikov je sodelovala red. prof. dr. Vesna Kondrič Horvat z Oddelka za germanistiko s Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Pri raziskovalnem delu je uporabila tudi prevzete instrumente in sicer Flandersov protokol razredne interakcije in Ocenjevalne lestvice (Vprašalnik o učnih navadah mladostnikov in Vprašalnik: razredno okolje). Zbrane podatke je obdelala na ravni deskriptivne in inferenčne statistike. Na tej vsebinsko – metodološki osnovi temeljijo naslednja temeljna *empirična spoznanja*:

1. Analiza obstoječih možnosti soodločanja učencev iz njihovega zornega kota razkriva, da participacija v šolskem prostoru, kljub dokazanim prednostim in zakonskim podlagam, še ni našla poti v prakso. Učenci, ki obiskujejo šole v Avstriji, zaznavajo več možnosti soodločanja, kot njihovi vrstniki v Sloveniji.
2. Analiza vpliva odprtega pouka na participacijo učencev je pokazala statistično značilen vpliv odprtega pouka na participacijo učencev, saj je skoraj 20% participacije odvisne od odprtega pouka.
3. Analiza razlik v možnostih in željah po soodločanju pri oblikovanju šolskega vsakdana je pokazala, da učencem ni omogočen enak obseg soodločanja na vseh področjih šolskega življenja. Učenci, ki obiskujejo šole v Sloveniji, zaznavajo več možnosti soodločanja pri izbiri obšolskih oz. interesnih dejavnosti, pri načrtovanju, organizaciji in izvedbi šolskih prireditev in pri oblikovanju šolskega dvorišča. Učenci, ki obiskujejo šole v Avstriji, pa zaznavajo več možnosti soodločanja pri organizacija/načrtovanje šolskih izletov, organizaciji in izvedbi športnih dni, načrtovanju in oblikovanju projektov, oblikovanju šole in šolskih prostorov in pri določanju in sprejemanju pravil hišnega reda.
4. Analiza razlik v možnostih in željah po soodločanju pri pouku razkriva, da učenci še vedno ne zaznavajo zadostnih možnosti soodločanja. Več kot 50 % vprašanih lahko namreč soodloča le pri določitvi tem za referate, pri vseh ostalih področjih, lahko soodloča manj kot polovica vprašanih. Več možnosti soodločanja je danih učencem iz Avstrije.
5. Analiza dejavnikov participacije učencev z vidika učiteljev je pokazala, da so učitelji ne glede na državo poučevanja zadovoljni s svojim poklicem oz. delovnim mestom, šolsko klimo in lastnimi možnostmi soodločanja. Obstaja pa statistično značilna razlika v stališčih učiteljev do participacije učencev. Učitelji, ki poučujejo v Avstriji, so participaciji učencev bolj naklonjeni.
6. Med stališčem do participacije učencev in dejavniki participacije (zadovoljstvo z delovnim mestom oz. poklicem, šolska klima in lastne možnosti soodločanja)

obstaja pozitivna in statistično značilna korelacija. Učitelji, ki imajo do participacije učencev bolj pozitivna stališča, zaznavajo več lastnih možnosti soodločanja, so bolj zadovoljni s svojim poklicem oz. delovnim mestom ter šolsko klimo. Najmočnejša pa je povezanost med lastnimi možnostmi soodločanja in stališči do participacije učencev.

7. Z analizo razlik vpliva razredne (delovne) klime, motivacije učencev in njihovega znanja, izraženega z modalno oceno, na stopnjo govorne participacije učencev 5. razreda pri predmetu družba, učencev 8. razreda pri predmetu zgodovina in dijakov 2. letnika pri predmetu sociologija je ugotovila, da glede na stopnjo govorne participacije ni statistično značilne razlike v klimi in motivaciji.

Kandidatka asist. dr. Monika Mithans je v soavtorstvu objavila pet (5) znanstvenih člankov, od tega tri (3) v tujem jeziku in od tega dva (2) v revijah, ki sta uvrščeni v bazo Scopus. Ostali članki so prav tako objavljeni v revijah, ki so vključene v mednarodne bibliografske baze. S tem kandidatka izkazuje vpetost v mednarodni prostor. Kandidatka je s posterjem in prispevki sodelovala na več mednarodnih (npr. ECER) in nacionalnih konferencah. V člankih in konferenčnih prispevkih se poglobljeno ukvarja s problematiko položaja učencev na področju vzgoja in izobraževanja, z njihovo participacijo pri pouku in na šoli, prav tako je področje njenega raziskovanja jezikovno in medkulturno izobraževanje na področju osnovne šole. Gre torej za aktualna in pomembna področja raziskovanja na področju vzgoje in izobraževanja.